IUSTI LIPSIJ EPISTOLA, QUA RESPONDET CUIDAM VIRO PRINCIPI...

Justus Lipsius, Valenti Gonzaga

Digitized by Google

Cicero de Senectute.

Ad App. Claudij ſenectutem accedebat etiam, ut cæcus eſſet: tamen is, cùm ſententia Senatus inclinaret ad Pacem, et fœdus faciendum cum Pyrrho, non dubitavit dicere illa, quæ verſibus perſecutus eſt Ennius:

Quo vobis mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant
Antehac, dementi ſeſe flexere ruinâ?

Ceteraq; graviſsimè: notum enim vobis carmen eſt.

Aurelius Victor de viris illuſtribus.

Cùm de pace Pyrrhi ageretur, & gratia potentum per legatum Cineam pretio quæreretur: Senex & Cæcus lecticâ in Senatum latus, turpiſsimas conditiones magnificâ oratione diſcuſsit.

Vir Nobiliſsime.

VT literas tuas manu mea poſui, calamum in eam inſerui ad reſpondendũ. An non lubens & ſubitò facerem, quod amicus volebat? vir è Principibus petebat? patriæ utilitatẽ tangeret? Ego verò lubens atque etiam calidè; etſi hæc aura à tenui præſertim meo corpore calorem omnem arcet. Sed animus erectus & alacer is eſt, qui hæc & alia vincit. De re igitur audi. Deliberatur, bellum an pax cum hoſte placeat, & dicam diſtinctè ſententiã meam. Hoſtis nobis triplex, ut nunc eſt ſtatus rerum; Gallus, Angla, Batavus. Duo illi externi, hic tertius internus, & rebellis potiùs quàm hoſtis. Si igitur de prioribus quæritur, à Regis hoc conſilijs totum & opibus pendet, bellum an pacem cum ijs velit, & utrum pro re conducat. Si metus ab illo barbaro & communi hoſte Auſtriacis non eſſet, ego putarẽ Regem tractu omnes iſtos poſſe frangere, ſi tantùm bellum ex fide & diſciplina aliqua geratur. Fidem dico in pecuniarum adminiſtratione & munerum, ut illa non diſſipetur, ut hæc idoneis & dignis dentur: Nam de fide in ipſum Regem, vix puto ambigendum aut quęrendum. Addidi diſciplinam, quoniam revera ſine ea (fiant & dicantur omnia) bellum nullum feliciter ſatis & fortiter geretur. O militem bonum ad manum, & minores duces! ſed opus eſt iſto legum & ſeveritatis quodam vinculo, quod conſtringat, & vires & viros iſtos utiles Reipublicæ reddat, diffluunt alioquin per laſciviam,

viam,per libidinem,per ferociam: nec aliud in iſta militari turba,quàm rapinæ aut ſeditiones. Tu & prudentes noſtis, me vera dicere; & fons malorum noſtrorum eſt iſte. Si hoſtis progreſſus fecerit, à regreſſu noſtro eſt; atque is vitia noſtra virtutem ſuam interpretatur, & ſuperbè ac ſtolidè in iis ſe jactat. Sed ut diffundar, & collecte ſententiam peragam; quoniam bellum grande ac metuendum Europæ inſtare à Chriſtiani nominis hoſte videtur, Rex & conſilium ejus vidento; an non melius cum externis illis hoſtibus, aut certè alterutro eorum, paciſci. Si cum utroque, Batavi ponent animos, & aut ſponte aut vi venient ſub leges: ſi cum altero, etiam idem fiet. Volo dictum cum altera, id eſt, Angla. Illa in manu oppida duo Zelandiæ & Hollandiæ habet, aditus haud dubiè & clauſtra maris & terræ. Non nimis à pace abhorrere eam, ego arbitror; quia mulier eſt; quia ærarium jam tenuè; (non eæ opes quæ putantur) quia populo invito bellum eſt, qui commercia & libertatem mallet. Quod perſeverat,magis a metu,quàm ab odio eſt. Et audi verum verbum: magnitudo noſtri Regis, virtus aut fortuna Hiſpaniarum intra ſexaginta annos formidabilis facta eſt finitimis & longinquis. Metum hunc adimere, ambitionem non præferre,è re ſit inprimis: & facta ſanè,non verba,impetum augent. De Gallo pariter ſentio,id eſt, eum occultè & tacitè omnino velle pacem. Novellum ejus regnum,ſtatus vacillans,diſsidium aut ſuſpicio inter viros Principes; ea omnia quietem ſuadent. Et addo viſcera ipſa,ut ſic dicam,

cam, ærarij evulſa. Niſi exteri palam & occultè ſuſtentent, ac focillent, jam defeciſſet. Sed cum iſto an Rex noſter pacem velit, haud equidem ſcio; penetrare in conſilia illa intima nolo: poteſt tamen inducias ſalva omni ſpe ſua & deſtinatione. Quid enim ibi in longum firmi? ne ſucceſſor quidem ſatis certus quorundam judicijs, & in corpore illo ſemel moto, vereor, ut alij alijque morbi, niſi magna quidem Regis aut felicitas aut prudentia evincat. Sed definiendo; cum Angla pax oportuniſsimè fiat: Gallus ſeponatur, qui, niſi laceſsitus, non laceſſet. Batavi in manus veniant, de quibus propriè puto te rogare. Quid ergo? cum iis bellum hactenus infelix, nec nunc felicius ſperandum, niſi in tota facie rei aliquid mutetur. Loca valida omnia habent, loca ſibi oportuna, militem exercitatū & ſatis bonum, victorijs animoſum, ordinē aliquē in ærario & tota gubernatione, quādiu bellū & metus eſt, haud facilè ſolvendū: ut iſta remittantur, & amittātur, pax aliqua ſit & quies, quæ nunquā in talibus bellis inita ſine bono apertoRegis. Majeſtas illa nominis et occultum in animis vinculum illos trahit aut potius retrahit, qui malè abierunt: et quidam gaudent datum honeſtum ſic regreſſum. Centeni aliquot homines aut milleni ad religionem et regem ultrò redibunt, ſi occaſio redeundi ſuggeratur: hæc præſidia hoſtibus detrahimus; & amplius in plebeia aut plurium illa gubernatione, occaſiones inter ipſos diſsidijs damus. Mihi crede, habent odia, factiones, & ſua vulnera; ſed occuluntur ea omnia impendente magno illo

 metu,

metu, qui æqualiter tangit omnes. Remitte paululum, ad ingenia & vitia ſua redibunt ; ut boves inſtante Lupo coëunt, capita & cornua jungunt; abeunte, quiſq. ſibi paſcit. Sic Batavi noſtri, quos ambitio fortaſſe valdè nō tangit, magis avaritia & amor quæſtus. Vbi hoc poſtremum: an non regibus ſemper occaſio ad ſe trahendi? aureo iſto hamo piſcandi? Intelligūt peritiores. Sed vt fiat vtiliter, quiete àliqua opus eſt, & occaſiones ea dabit. In iſta, inquam, ferè omnes conſentimus. ſed alij diuturnam eam volunt, id eſt, pacem : alij temporaneam, id eſt, inducias. Tu utrā? audi. Pacem ex animo velim, & ponam ante omnia humana bona: religioni & regi pulcerrima ſit, patrię neceſſaria, bonis & mediocriter bonis optatiſſima. Sed quid eſt? velim & optem, vereor, quod non fiet. Ego bonam honeſtamque pacem hac ſcena rerum fieri poſſe, in animum non induco. Cauſæ: Aut inclinatio hoſtium, aut à nobis metus eò ducat. Neutrum eſt. Et vide, an inclinatio: minimè. Sunt in florenti ſua re publicè & privatim; qui gubernant, Craſſi omnes ſunt & parvi Crœſi. Vis eos optimam fortunam cum dubia cōmutare? At metuunt fortaſſe. Vtinam noſtra ſic eſſent. Debebant profecto, á potentiſsimo Rege, a legitimo ſuo Rege; ut id quoque addam; ſicut olim à dominis ſuis fugitivi. Sed reverentia, vetuſtate et pertinacia rebellionis, jam excuſſa, et metu, ignavia (liceat liberè hoc dicere) aut pravitate noſtra [quis ordo? quis miles? quæ conſilia?] cur metuant? niſi occulta quædam ſint, et tegantur, quæ me fugiunt. Omnia ſunt talia, quæ ad perſeve-

ſeverandum eos hortentur, non reſipiſcendum. Addo fœdera cum vicinis, cum quibuſdam etiam Germanis clam aut palam icta: navigationes novas ſperatas, imò tentatas: quæ etſi infida omnia & vana quidem ſunt, tamen plebeios illos animos inflant, & auram inſpirare modeſtiæ non patiuntur & bonæ mentis. Ergo de pace vix eſt ut ſperem, niſi tali, quæ diſiungat a Rege, quæ licentiores & illos et nos faciat; quò ſcio quoſdam ſpectare. De religione conſultò omitto; & Theologis permitto; etſi rationē ejus inter prima habendam, ſapientes omnes ſciunt. Magis itaque ad inducias inclinē: Primùm, quia hoſtis facilius audiet, nec multæ hic tricæ in cōditionibus ac pactis; res manent utrimque imminutæ. Deinde, quia authoritate Principum Germaniæ tale aliquid honeſtiſsimè impetretur, et ſine ignominia Regis. Tertiò, quia leges nullæ duræ nobis imponuntur, quas ægrè aut turpiter poſtea ſolvamus. Quartò, quia commoda ſimilia, quæ ex pace ſequuntur; nempe cōmunicatio inter nos et conjunctio, partium reditio ſub diplomate regio et fide, remiſsio hoſtiū, et omnia minus intenta. Denique fatū, et Deus, et evētus aliquis pro Rege. Vis exemplum illuſtre in hāc rem et conſimile? Sexti Pompeij bella Sicula cum Octaviano Cæſare legiſti? Siciliam et Sardiniam habebat, locis ſe tenebat, et tuebatur, famemque et inopiam Italiæ importabat. Vinci numquā potuit, niſi brevi pace. Ea pacta cum illo eſt, exules recepti, et vires abductæ, corruptus occultè ejus miles. Quid dicam? Terribilis ille et paulo ante Neptunus, vix

una

una navi effugit, cervices gladio præbuit, et intra annũ extinctum totum bellum. Vetus hoc eſt; fiet novum, ſi eadẽ adhibentur, & inprimis ſi conſilio & intentione rem adminiſtramus. Acribus conſilijs opus eſt, ijſque fidis, occultis. Quod ſi non aliud etiam ex his inducijs, quam reſpiratio aliqua & quies, pro re noſtra multum ſit; & egemus. Rempublicam aut diſciplinam militarem emendare ſi volumus (debemus, ſi regere Regem volumus) non fiet aptẽ aut citò per arma. Licentia nimis invaluit, corruptio, & mala, quæ optimis potentiſsimiſque rebus & regibus ſunt perdendis. Huc ut noſtri eant, ex animo voveo; quæ fulcra & fundamenta ſunt omnis ſtatus. Habes uno calore & tenore ſcripta, quæ mihi ſunt viſa; quæ premes aut communicabis, quædam aut omnia, ut tibi erit viſum. Epiſtola enim tua eſt: utere, ſed non abutere; & ſi pro amicitia hoc quoque potes. Non enim niſi verba ſunt: ſi aliqua incauta, excuſet amor in patriam, et libertas, quæ conſulenti ſemper data eſt. Lovanij, III. Nonas Ianuarij, CIↃ. IↃ. XCV.